

GLOBALIZARE ȘI ORTODOXIE

- PROVOCĂRI ȘI PERSPECTIVE -

TRAIAN-ALEXANDRU MIU

GLOBALIZARE ȘI ORTODOXIE
- PROVOCĂRI ȘI PERSPECTIVE –

*Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreașfințitului Părinte Mitropolit*

† NIFON

Arhiepiscopul Târgoviștei

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2015

Colecția RELIGIE ȘI FILOSOFIE

Referenți științifici: IPS Prof. univ. dr. Nifon Mihăiță, Arhiepiscop și Mitropolit
Pr. prof. univ. dr. Dumitru Radu

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MIU, TRAIAN-ALEXANDRU

Globalizare și ortodoxie : provocări și perspective / Traian-Alexandru Miu. - București : Editura Universitară, 2015

Bibliogr.

ISBN 978-606-28-0278-3

281.95
316.32(100)

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062802783

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2015
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

„Ca toți să fie una,
după cum Tu, Părinte, întru Mine
și Eu întru Tine, așa și aceștia
în Noi să fie una...”
(Ioan 17, 21)

CUPRINS

CUPRINS	7
LISTĂ DE ABREVIERI	10
PREFAȚA	11
INTRODUCERE	15
CAPITOLUL I: CONCEPTUL DE „GLOBALIZARE”	22
1. DELIMITĂRI CONCEPTUALE	22
1.1. Globalizare și universalitate	22
1.2. Definierea termenului de „globalizare”	27
1.3. Exemple de globalizare în vechime.....	32
1.4. Globalizarea în zilele noastre	35
2. CADRUL PROBLEMEI, ANALIZE, PROVOCĂRI	44
2.1. Delocalizarea – consecință a globalizării	44
2.2. Aspectele pozitive și negative ale globalizării	45
2.3. Soluții venite din partea economiei pentru a limita aspectele negative ale globalizării.....	51
3. IMPLICAȚIILE GLOBALIZĂRII	55
3.1. Globalizarea și economia	56
3.1.1. Globalizarea în comerț.....	57
3.1.2. Globalizarea pe piața monetară.....	58
3.1.3. Globalizarea în afaceri	59
3.2. Globalizarea și tehnologia.....	59
3.3. Globalizarea și cultura.....	61

CAPITOLUL II: INFLUENȚE ALE GLOBALIZĂRII ÎN SPAȚIUL ORTODOXIEI	64
1. ACȚIUNEA SPIRITUALITĂȚII CREȘTINE ÎNTR-UN CADRU GLOBALIZAT	64
1.1. Hipermodernitatea – epoca în care trăim	64
1.2. Globalizarea și sănătatea spirituală a oamenilor	67
1.3. Concepția Mântuitorului cu privire la problemele sociale și economice.....	70
1.4. Mesajul evanghelic și etica finanțelor într-un cadru globalizat	74
1.4.1. Etica economică din perspectiva creștin-ortodoxă	76
1.4.2. Criza economică – criza duhovnicească	82
1.4.3. Creștinismul promotorul unui nou „om economic”	84
1.5. Biserica și globalizarea.....	86
1.6. Spiritualitatea creștină față în față cu consumismul.	92
2. INFLUENȚE ALE GLOBALIZĂRII ÎN SPAȚIUL SPIRITUALITĂȚII CREȘTINE	97
2.1. Sectele, instrumente pentru globalizare	97
2.2. Știința, tehnica și spiritualitatea creștină.....	99
3. GLOBALIZAREA ȘI SATUL ROMÂNESC TRADIȚIONAL	102
3.1. Efectele globalizării asupra satului românesc tradițional	102
3.2. Fenomenul urbanizării – consecință a globalizării .	104
4. BISERICA ORTODOXĂ ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ	108
4.1. Datoria și posibilitatea Ortodoxiei de a dăruii Europei „un suflet, o spiritualitate, o semnificație” .	109
4.2. Ortodoxia și drepturile omului	120
4.3. Progresul persoanei umane și dezvoltarea societății	130

5. VIITORUL MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR ÎN CADRUL LUMII GLOBALIZATE	135
5.1. Mediul înconjurător astăzi.....	135
5.2. Spiritualitatea creației.....	142
5.3. Îndepărtarea de Dumnezeu – cauză a crizei ecologice.....	147
5.4. Grija lui Dumnezeu față de creație.....	150
5.5. Conceptul de „eco-teologie”	157
6. INFLUENȚELE GLOBALIZĂRII ASUPRA FAMILIEI CREȘTINE	160
6.1. Caracterul sacru al familiei creștine	160
6.2. Familia creștină în criză datorită secularizării.....	165
6.3. Globalizarea și relațiile interfamiliale	171
6.4. Teoriile maltusianiste și neomaltusianiste puncte de plecare în distrugerea familiei creștine.....	172
6.5. Arme ale distrugerii familiei creștine într-o lume secularizată	175
6.5.1. Avortul	176
6.5.2. Divorțul	181
6.5.3. Abandonul copiilor	185
6.5.4. Homosexualitatea.....	186
6.5.5. Pornografia.....	192
6.5.6. Mamele surogat (purtătoare).....	196
6.6. Pentru o revalorizare a familiei tradiționale.....	199
CONCLUZII	201
BIBLIOGRAFIE	209

LISTĂ ABREVIERI

1. art. cit. – articolul citat
2. B.O.R. – Revista *Biserica Ortodoxă Română*
3. col. – coloana
4. coord. – coordonator(i)
5. Ed. – Editura
6. G.B. – Revista *Glasul Bisericii*
7. I.B.M.B.O.R. – Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române
8. M.O. – Revista *Mitropolia Olteniei*
9. nr. – numărul
10. op. cit. – opera citată
11. Ort. – Revista *Orthodoxia*
12. ONU – Organizația Națiunilor Unite
13. p. – pagina
14. p.p. – paginile
15. rev. – revista
16. S.T. – Revista *Studii Teologice*
17. trad. rom. – traducerea românească
18. UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură)
19. UE – Uniunea Europeană
20. vol. – volumul

PREFAȚĂ

Un lucru binecunoscut astăzi este acela că societatea mondială se află pe drumul unui proces de transformări multiple, denumit generic *globalizare*. Simptomele acestui fenomen sunt din cele mai diverse, globalizarea antrenând, în unele privințe, disoluția a numeroase aspecte ale vechii orânduiri sociale, provocând astfel o serie de întrebări-probleme.

Autorul acestei cărți își propune să analizeze provocările pe care globalizarea le adresează Bisericii Ortodoxe astăzi, problematică care trezește un viu interes, abordarea ei fiind de mare actualitate și importanță. Probleme precum: hipermodernismul, consumismul, criza spirituală și ecologică, devalorizarea familiei creștine etc., se regăsesc într-o abordare teologică în cadrul acestei lucrări.

Întreprinderea unui astfel de studiu, ce scrutează problematica amplă pe care globalizarea o pune Ortodoxiei, presupune în primul rând un act de responsabilitate, spirit critic și înclinație spre cercetare. De altfel, este de datoria noastră să analizăm și să dăm un răspuns pertinent întrebărilor pe care globalizarea le-a generat. Biserica Ortodoxă, înarmată cu spiritualitatea sa bimilenară, a știut să-l salveze pe omul din trecut, când acesta s-a confruntat cu vitregia diverselor orânduiri pământești care au făcut abstracție de prezența lui Dumnezeu, considerându-se autosuficiente, și va ști, cu siguranță, să-i indice și omului contemporan calea pe care trebuie să o urmeze pentru a evita pericolele actuale. Nu

trebuie uitat că în trecut, Biserica s-a confruntat cu alte provocări globale, și anume cele misionare. Dacă în primă fază cuvântul Evangheliei s-a adresat populației de origine evreiască, mai apoi capătă un caracter universal prin receptarea lui în rândul diverselor neamuri, făcându-se abstracție de diferențierile de rasă, gen, statut social, limbă sau culoare. Astfel Biserica s-a dovedit a fi un model de globalizare cu adevărat în slujba omului.

Globalizarea a antrenat schimbări sociale rapide și diverse, pe fondul dezvoltării fără precedent a mijloacelor tehnice, modalităților de comunicare și a suprimării granițelor dintre diversele colțuri ale lumii prin intermediul noilor modalități de tranzacții financiare. Așa cum precizează și autorul, globalizarea pune în pericol comuniunea personală deoarece accentuează și promovează relațiile bazate pe interesul mercantil, pe acumulările financiare, neglijând astfel persoana. Împlinirea ca persoană, concretizată în starea de îndumnezeire trebuie să fie ținta fiecărui om, lucru neglijat de societatea hipermodernă în care trăim, care ne îndeamnă la autosuficiență, materialism, laxism, superficialitate etc. Există tendința ca valorile tradiționale ale creștinismului să fie date uitării sau mai bine spus anihilate de către noua orânduire ce se împiedică de ele atunci când încearcă să se impună.

În contextul așa de mult trâmbițatei crize economice cu care se confruntă omenirea, autorul accentuează adevărata cauză care a dus la destabilizarea materială, adică profunda criză duhovnicească. Consumerismul, adică lipsa măsurii, a generat destabilizare, ură, minciună și conflicte la nivel planetar. Soluția propusă în această carte pentru a ieși din acest impas este aceea, *ieșirea din sclavia inutilului* care îl corupe pe om și-l împinge să înfăptuiască lucruri reprobabile. De

aceea, așa cum spune și autorul, „*chibzuința, încrederea, transparența și în mod deosebit iubirea dintre semeni sunt semne ale normalității, ale unei societăți care trăiește universalitatea mesajului evanghelic*”.

De asemenea, profunda criză ecologică actuală își are originea tot în lipsa de măsură promovată de globalizare. Deteriorarea ecosistemelor în care trăim, este consecința nefastă a unei logici ce are ca scop profitul economic și promovarea confortului. Logica secularizantă nu a luat în calcul faptul că lumea este creația lui Dumnezeu, Care pe toate le-a făcut bune și frumoase, iar noi suntem doar administratori ai lucrului mâinilor divine. De felul cum ne raportăm la creație va depinde binele nostru. Respectul față de mediul înconjurător înseamnă, implicit, respect față de Cel care ni l-a dăruit.

Abordând și problemele ivite în cadrul familiei creștine odată cu apariția procesului globalizator, autorul pornește de la evidențierea caracterului sacru al acesteia, pentru ca apoi să analizeze relațiile interfamiliale care se conturează în spațiul secularizant provocat de globalizare. Revalorizarea familiei tradiționale creștine astăzi, când este amenințată de diverse manifestări îndoielnice din punct de vedere moral, este o cerință a vremurilor în care trăim, o datorie pe care trebuie să o împlinim prin eforturi pastorale, duhovnicești și educaționale.

Solidar cu părerea științifică a autorului acestei cărți, afirm la rândul-mi necesitatea ancorării în valorile perene pe care spiritualitatea creștină ni le pune la dispoziție pentru a face față provocărilor lansate de globalizare. Oamenii trebuie să fie continui orientați spre Dumnezeu și în lumina dăruită lor de către *Cel ce este pretutindeni și toate le plinește*, vor ști să întrevadă soluțiile viabile ale problemelor cu care se confruntă.

Fiind o lucrare interdisciplinară, cercetarea întreprinsă în această carte îmbină domenii precum: Morala creștină și spiritualitatea ortodoxă, Misiologia creștină, Pastorală, Istoria bisericească universală, Dogmatica, Bioetica, Studiile biblice și chiar Sociologia și Economia. Subiectele abordate sunt argumentate temeinic prin prisma surselor de documentare folosite, arătând o serioasă și responsabilă cercetare a temei, făcută cu profesionalism și dăruire, întregul conținut armonizându-se și evidențiindu-se caracterul științific al lucrării.

Această carte se constituie a fi o călăuză pentru creștinii ortodocși spre deslușirea complexității adesea de neînțeles a problematicii societății actuale, aflată în plin proces mutațional!

† N I F O N
Arhiepiscop și Mitropolit

INTRODUCERE

Lucrarea de față își propune să analizeze care sunt provocările adresate Bisericii Ortodoxe astăzi și de asemenea, care sunt perspectivele acesteia într-o societate ce tinde tot mai mult spre globalizare, proces ce are implicații cu totul speciale cum ar fi: secularizarea, consumismul, criza ecologică, devalorizarea familiei tradiționale, problema locului culturilor particulare față de cea globală etc. În această societate economia trebuie să fie în serviciul persoanei umane, să slujească solidaritatea și binele comun – materialul nu trebuie să excludă spiritualul.

Având în vedere faptul că globalizarea cunoaște în zilele noastre o evoluție rapidă, vom evidenția în această lucrare diferitele mecanisme ale acestui proces și impactul său asupra diverselor aspecte ale vieții persoanei umane, denunțând falsele soluții și propunând unele ce au la bază învățătura Mântuitorului Iisus Hristos păstrată nealterată în cadrul Bisericii Ortodoxe.

Constatând faptul că astăzi majoritatea oamenilor sunt manipulați să creadă că progresul societății se bazează doar pe factorul economic, ne dăm seama că suntem îmbarcați într-un bolid care se pare că nu are nici marșarier, nici frână și nici șofer. Motorul său este globalizarea, iar destinația, ținta finală, va fi atinsă abia atunci când se va crea o piață planetară unde totul va fi de vânzare. Efectele sunt diverse: de la pierderea identității spirituale, la instabilitate economică, organisme

modificate genetic, imoralitate, poluare, egoism, hiperconsumism etc.

Ne propunem să arătăm cât de bogată este spiritualitatea Bisericii Ortodoxe și ce șansă de salvare are omenirea prin potențarea valorilor acesteia. Adevăratul progres se poate realiza doar ținând cont de prescripțiile moralei creștine.

Globalizarea este un concept la modă în zilele noastre, practic impus de evoluția societății în care trăim, făcând parte din spiritul vremii. În câțiva ani, dacă nu în câteva luni, aproape toate problemele majore cu care se confruntă oamenii au devenit globale: criza spirituală și financiară, schimburile economice, problemele legate de poluarea mediului înconjurător, tehnologiile, comunicațiile, cultura și chiar politica.

Fără îndoială că acest proces nu este nicidecum așa de nou. Au fost voci profetice care anunțau în urmă cu ceva timp instaurarea unui astfel de proces. Teologii și alți specialiști au vorbit de pericolul uniformizării și modernizării lumii, al occidentalizării, fără a se ține cont de reguli morale, fără a-i dărui acestui proiect bogăția spiritualității creștine.

Acest fenomen este departe de a fi atât de inocent și benefic pentru umanitate pe cât ne este prezentat. El este un proces dorit de anumite persoane care urmăresc îmbogățirea și care nu țin seama de riscurile și pericolele enorme la care sunt expuși locuitorii planetei noastre.

Ca și capitalul, de care este legată, globalizarea este de fapt un raport social de dominație și exploatare la scară planetară. În spatele anonimatului acestui proiect se află beneficiari și victime, stăpâni și sclavi.

Globalizarea este cu totul altceva decât universalitatea propovăduită de Biserica Ortodoxă. Atunci când vorbim despre globalizare ne referim la tehnică, piață, secularizare,

consumism, informatizare, egoism etc. Când abordăm subiectul universalității aducem în prim plan moralitatea, valorile, drepturile și libertățile omului, cultura, democrația etc.

Anul 1989 a adus o transformare importantă pentru întreaga lume deoarece, după ce timp de cincizeci de ani am trăit cu conștiința antagonismului dintre comunismul dictatorial și Vestul liber, s-a întrezărit în sfârșit victoria ideilor și prin aceasta a speranțelor.

Odată cu învingerea comunismului era de așteptat ca perspectiva anticomunistă, marcată puternic de spiritualitatea creștină, să învingă. Însă, în societatea actuală se pare că a învins piața, cea care a acaparat triumfal zone extinse la nivel european și global. Astăzi, libertatea pentru care au îndurat din greu și s-au jertfit mii și mii de oameni, se reduce, după părerea greșită a multora, la libertatea economiei de capital. Apusul ideologiilor secolului trecut a lăsat în urmă un vacuum spiritual ce nu trebuie trecut cu vederea.

Mileniul al treilea începe pentru planeta noastră cu o serie de transformări fundamentale: comunicațiile au atins cote globale, infrastructura este globală, politicul este transferat de la național la regional și global, informațiile și telecomunicațiile au depășit granițele locale și cu ajutorul tehnologiei s-au constituit în sisteme globale. Cu toate că se poate constata cu ușurință o majoră dezvoltare din punct de vedere tehnologic, vom putea observa și faptul că trăim într-o lume dominată de crize de toate felurile, de la cea mai gravă – criza spirituală, la crize politice, economice, ideologice, sociale etc. De asemenea, suntem martorii unor fenomene demografice îngrijorătoare precum: îmbătrânirea populației, explozia demografică și migrația din motive economice. Toate acestea pot fi caracterizate drept o globalizare a răului.

Fiind cel mai extins proces de transformare social-istorică de până acum, globalizarea este o mare provocare a secolului al XXI-lea pentru întreaga societate, deci și pentru Biserica Ortodoxă.

Atunci când vorbim despre globalizare avem în vedere și trăsăturile sale principale: dezvoltarea tehnologiilor noi și a comunicațiilor, comprimarea spațio-temporală, integrarea piețelor financiare și mișcarea capitalurilor, externalizarea producției și desfacerii, globalizarea unor probleme legate de mediul înconjurător și securitate (crimă organizată, terorism), consumism, devalorizarea spiritualității creștine etc. De asemenea, ea poate fi caracterizată drept un fenomen decadent, degenerant și dezumanizant, care nu prețuiește valorile morale, sociale și juridice.

Viața oamenilor este influențată din ce în ce mai mult de evenimente care se petrec departe de contextul social în care ei își desfășoară activitățile cotidiene. Globalizarea este un proces universal, interdisciplinar, complex, multifuncțional, care atinge toate laturile activităților social-umane, civilizatoare, culturale și spirituale. Ea urmărește să instaureze o nouă ordine politică, economică, socială și juridică.

Globalizarea are un impact spiritual, economico-social și politic diferențiat de la un stat la altul. Ea nu face decât să amplifice starea de imoralitate a oamenilor, inegalitățile economice, sociale, științifice, tehnice, educaționale și sanitare dintre țările puternic industrializate și cele slab dezvoltate. Aceste lucruri nu fac decât să evidențieze impactul negativ al globalizării.

Dacă vorbim despre globalizare, trebuie să amintim și consecințele dezastruoase produse de companiile multinaționale, transnaționale. În țările de unde ele provin se poate

constata o reducere semnificativă a producției, comerțului și serviciilor și de aici grave dificultăți bugetare, o creștere semnificativă a șomajului și o mare instabilitate socială. În spațiul unde acționează, aceste companii transnaționale au o mare influență asupra politicilor și strategiilor din statele respective, cu consecințe nefaste asupra moralității, independenței, suveranității, securității, libertății, justiției, demnității etc. Întreaga planetă a devenit dependentă de deciziile pe care le adoptă marile companii globale care acționează în domenii, precum: industria petrolului, a informaticii și în telecomunicații.

Companiile transnaționale au creat noi structuri economice ce au impus o nouă diviziune a muncii, o nouă redistribuire la nivel statal, restrângerea și erodarea statului-națiune.

Globalizarea este la originea declanșării unui proces migrator semnificativ, cu repercusiuni grave, cu perturbări la nivel spiritual și ideologic, politic și social, afectând structura națională și identitară a statului-națiune gazdă.

Procesul globalizării a declanșat renașterea mișcărilor ideologice și a naționalismului, a condus la revigorarea sectarismului și a fundamentalismului.

Se poate constata faptul că pe fondul globalizării s-au produs mutații majore în familia tradițional-creștină datorită nu numai modernității, ci și a sărăciei.

Religia constituie astăzi o problemă majoră pentru spațiul global, ea putând să joace în acest context rolul deosebit de important de a fi un factor de pace, securitate și stabilitate. Dacă ne gândim numai la faptul că numai în Europa sunt 552 milioane de creștini (ortodocși, catolici și alte confesiuni creștine) și 10 milioane de musulmani, hinduși, budiști și evrei

care trăiesc împreună, fiecare venind cu încărcătura sa spirituală, cu tradițiile și ritualurile proprii, vom înțelege că este necesar să găsim un *modus vivendi* într-o lume aflată în plin proces de globalizare.

Având în vedere faptul că globalizarea este apatridă, granițele ei extinzându-se la nivelul întregii planete sau al componentelor ei artificiale – regionale, a gestiona procesul globalizării înseamnă să coordonezi patrimoniul întregii planete, adoptând treptat diverse măsuri, de la implementarea regulilor morale până la protejarea resurselor naturale prin stabilirea unor norme în domeniul politicilor economice și financiare, în domeniul militar, al cercetării etc.

Este nevoie de reorientarea umanității spre Dumnezeu pentru a fi siguri că se va face ordine în sistemele sociale, politice, economice și financiare, juridice și instituționale. Aceste sisteme, reclădite pe temelia moralei creștine, trebuie să acționeze la toate nivelurile (național, regional și global) pentru a se putea rezolva astfel marile provocări ale secolului al XXI-lea: decalajele economice și sociale, sărăcia, egoismul, consumismul, secularizarea etc. În lumina unei vieți trăite după poruncile Mântuitorului Iisus Hristos, umanitatea va putea să conviețuiască în dialog și cunoaștere, cooperare și coeziune, convergență și solidaritate.

Persoana umană are o valoare fundamentală în cadrul societății și de aceea este necesar ca dezvoltarea vieții economice și creșterea producției să slujească nevoilor omului.

Astăzi, ceea ce îi desparte pe oameni nu mai este chestiunea formei politice, ci aceea socială. Se pun astfel întrebările: Cine va repurta victoria, spiritul egoismului sau spiritul jertfei? În viitor societatea va fi o mare și unică exploatare în favoarea celor puternici sau o slujire a tuturor